

หม่อมหลวงปิ่น มาลากุล

ประวัติโดยสังเขปของหม่อมหลวงปิ่น มาลากุล

หม่อมหลวงปิ่น มาลากุล เกิดเมื่อวันที่ 24 ตุลาคม พ.ศ. 2446 เป็นบุตรของเจ้าพระยาพระเสด็จสุเรนทราธิบดี (หม่อมราชวงศ์เปีย มาลากุล) และท่านผู้หญิงเสงี่ยม (สกุลเดิม วสันตสิงห์) หม่อมหลวงปิ่น มาลากุล ได้รับการศึกษาระดับประถมศึกษาและมัธยมศึกษาที่โรงเรียนสวนกุหลาบวิทยาลัย และโรงเรียนมหาดเล็กหลวง ได้รับการศึกษาชั้นอุดมศึกษา ณ มหาวิทยาลัยลอนดอน และมหาวิทยาลัยออกซ์ฟอร์ด ประเทศอังกฤษ จนสำเร็จปริญญาตรีเกียรตินิยม สาขาวิชาโบราณคดีวันออก (ภาษาบาลี-สันสกฤต) และปริญญาโททางอักษรศาสตร์ หม่อมหลวงปิ่น มาลากุล ได้สมรสกับท่านผู้หญิงดุขฎิมาลา มาลากุล ณ อยุธยา (สกุลเดิม ไกรฤกษ์) ไม่มีบุตรธิดา

ประวัติการรับราชการ

- พ.ศ. 2474 อาจารย์คณะอักษรศาสตร์
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
- พ.ศ. 2489-2500 รักษาการตำแหน่งครูใหญ่โรงเรียนมัธยมหอวัง
และผู้อำนวยการโรงเรียนเตรียมอุดมศึกษา
อธิบดีกรมสามัญศึกษา
- พ.ศ. 2500-2501 ดำรงตำแหน่งปลัดกระทรวงศึกษาธิการ
ในขณะเดียวกันก็รักษาการในตำแหน่งอธิบดี
กรมวิชาการ อธิบดีกรมการฝึกหัดครู และ
อธิการวิทยาลัยวิชาการศึกษา
ได้รับแต่งตั้งเป็นรัฐมนตรีว่าการกระทรวง
ศึกษาธิการและกระทรวงวัฒนธรรม
- พ.ศ. 2502-2512 รัฐมนตรีว่าการกระทรวงศึกษาธิการ

เครื่องราชอิสริยาภรณ์

พ.ศ. 2497	มหาวชิรมงกุฏ
พ.ศ. 2500	มหาปรมาภรณ์ช้างเผือก
พ.ศ. 2510	ปฐมจุลจอมเกล้า
พ.ศ. 2532	เครื่องราชอิสริยาภรณ์อันเป็นสิริยิ่งรามกีรติ

ผลงานดีเด่นที่ได้รับการยกย่อง

1. ระดับประเทศ

ด้านการศึกษา

เป็นนักการศึกษาที่สำคัญของไทย มีผลงานอันเป็นคุณประโยชน์ต่อวงการศึกษามาอย่างต่อเนื่องยาวนาน และยังคงส่งผลงานมาจนถึงปัจจุบัน ตลอดระยะเวลาที่ดำรงตำแหน่งปลัดกระทรวงศึกษาธิการ และรัฐมนตรีว่าการกระทรวงศึกษาธิการ เป็นเวลา 22 ปี ได้สร้างสรรค์งานการศึกษาของชาติ มีความคิดก้าวไกลริเริ่มการจัดตั้งสถาบันการศึกษาระดับวิทยาลัยและมหาวิทยาลัยในส่วนภูมิภาค ผลงานสำคัญที่ม.ล.ปิ่น มาลากุลได้ทำไว้โดยสรุป เช่น

1. ริเริ่มจัดตั้งโรงเรียนเตรียมอุดมศึกษา พญาไท ซึ่งเป็นโรงเรียนมัธยมสหศึกษา โรงเรียนแรกในประเทศไทย
2. ริเริ่มจัดตั้งโรงเรียนประถมสาธิต วิทยาลัยวิชาการศึกษา เพื่อเป็นตัวอย่างที่ดีในระดับประถมศึกษา
3. ริเริ่มตั้งโรงเรียนฝึกหัดครูชั้นสูง ถนนประสานมิตร ต่อมาเป็นวิทยาลัยวิชาการศึกษา และมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร ในปัจจุบัน

4. ริเริ่มจัดตั้งมหาวิทยาลัยศิลปากร วิทยาเขตทับแก้ว และมหาวิทยาลัยเชียงใหม่ ทำให้ประชากรในชนบทได้มีโอกาสเรียนถึงระดับอุดมศึกษา
5. ริเริ่มจัดตั้งห้องสมุดเสียงขึ้นเป็นแห่งแรกในประเทศไทยที่มหาวิทยาลัยศิลปากร เพื่อรวบรวมวรรณกรรมร้อยแก้วด้านพระราชดำรัส พระบรมราโชวาท และปาฐกถาของผู้มีชื่อเสียงด้านต่าง ๆ
6. พัฒนาการศึกษหลายโครงการ เช่น โครงการพัฒนาการศึกษาส่วนภูมิภาค โครงการพัฒนาการศึกษา และโครงการฝึกหัดครูชนบท ก่อให้เกิดความเสมอภาคทางการศึกษา
7. ขยายงานของกรมกองต่าง ๆ เพื่อรองรับการปฏิบัติงานด้านการศึกษาให้กว้างขวางยิ่งขึ้น นำเทคโนโลยีด้านการศึกษาเข้ามาใช้ เช่น จัดตั้งวิทยุการศึกษาทอ้งฟ้าจำลอง เป็นต้น
8. ก่อตั้งหอวชิราวุธานุสรณ์เพื่อเป็นที่ระลึกในพระมหากรุณาธิคุณของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว เพื่อให้เป็นคลังสมบัติทางปัญญาในการค้นคว้ารวบรวมและเผยแพร่พระราชนิพนธ์ของพระองค์ท่าน
9. จัดสร้างค่ายหลวงบ้านไร่ จังหวัดราชบุรี เพื่อให้เป็นแหล่งรวบรวมความรู้และเป็นค่ายพักแรมหรือจัดกิจกรรมของเยาวชน ฯลฯ

ด้านวรรณศิลป์

ท่านได้รับการอบรมปลูกฝังให้มีความรักและชื่นชมในภาษา และศิลปวัฒนธรรมของชาติมาแต่เยาว์วัย โดยเป็นมหาดเล็กรับใช้รุ่นแรก ในพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวเป็นเวลานานถึง 6 ปี ทำให้ได้มีโอกาสเรียนรู้สิ่งต่างๆ จากพระองค์ท่านมากมายหลายด้าน โดยเฉพาะในเรื่องเกี่ยวกับวรรณกรรม พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ได้ทรงฝึกอบรมและทรงมอบหมายหน้าที่พิเศษให้ท่านจัดเก็บพระราชนิพนธ์บทละคร และเมื่อทรงพระราชนิพนธ์บทละครเรื่องใดแล้ว จะพระราชทานให้อ่านก่อน แล้วจึงนำมาอ่านให้ที่ประชุมฟังในภายหลัง หม่อมหลวงปิ่น มาลากุล ได้รับพระราชนุญาตเป็นพิเศษ ให้แก้ไขต้นฉบับลายพระหัตถ์ได้ หากทรงเผลอพระราชนิพนธ์ผิดไป ทรงตั้งให้เป็นบรรณาธิการดุสิตสมิต ฯลฯ ดังนั้น การที่หม่อมหลวงปิ่น มาลากุล มีความปรารถนาเรื่องในเชิงวรรณศิลป์ สามารถแต่งหนังสือได้แทบทุกประเภทภายในเวลาอันรวดเร็ว ก็สืบเนื่องมาจากการได้อยู่ใกล้ชิดเบื้องพระยุคลบาทในพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ซึ่งทรงมีความเป็นอัจฉริยะทางด้านอักษรศาสตร์ และได้รับการยกย่องว่าทรงเป็นบุคคลสำคัญของโลกนั่นเอง และยิ่งกว่านั้นการที่หม่อมหลวงปิ่น มาลากุล ได้รับทุนไปศึกษาภาษาบาลีและสันสกฤต จนเชี่ยวชาญถึงขั้นสำเร็จการศึกษาปริญญาตรีระดับเกียรตินิยม นับเป็นประโยชน์อย่างยิ่ง เพราะภาษาทั้งสองเป็นรากฐานที่สำคัญของภาษาไทย จึงนับได้ว่า ม.ล.ปิ่น มาลากุล มีความรู้แตกฉานลึกซึ้งทางด้านอักษรศาสตร์ ยังผลให้งานเขียนของท่านมีประสิทธิภาพและมีคุณค่าทางวรรณศิลป์ยิ่งนัก มีผลงานที่ตีพิมพ์เป็นเล่มเผยแพร่รวม 207 เรื่อง แบ่งออกเป็น 5 หมวด คือ หมวดการศึกษา 57 เรื่อง หมวดบทละคร 58 เรื่อง

หมวดคำประพันธ์ 32 เรื่อง หมวดการท่องเทียว 8 เรื่อง
หมวดเบ็ดเตล็ด 52 เรื่อง ในจำนวนนี้ที่สำคัญ ได้แก่ ศึกษาภาษิต
109 บท คำประพันธ์บางเรื่อง 200 เรื่อง บทเพลง 24 เพลง
บทนิราศ 8 เรื่อง และบทละคร 58 เรื่อง

2. ระดับสากล

จากการที่ท่านได้รับการศึกษาจากต่างประเทศจนสำเร็จ
ปริญญาบัณฑิตเกียรตินิยม สาขาวิชาโบราณคดีวันออก (ภาษาบาลี -
สันสกฤต) และปริญญามหาบัณฑิต ทางอักษรศาสตร์ จากมหาวิทยาลัย
ลอนดอนและออกซ์ฟอร์ด ประเทศอังกฤษ ประกอบกับการที่ท่านได้
ดำรงตำแหน่งผู้บริหารระดับสูงของกระทรวงศึกษาธิการ คือ ตำแหน่ง
ปลัดกระทรวงศึกษาธิการ เป็นเวลา 11 ปี ตำแหน่งรัฐมนตรีว่าการ
กระทรวงศึกษาธิการ 4 สมัยอีก 11 ปี จึงทำให้มีโอกาสดำเนินงาน
ความร่วมมือทั้งในเวทีภูมิภาคและระดับโลก โดยได้เข้าร่วมการประชุม
นานาชาติครั้งสำคัญต่างๆ เช่น

- พ.ศ. 2491 - หัวหน้าคณะผู้สังเกตการณ์ การประชุมสมัยสามัญ
(General Conference) ครั้งที่ 3 ขององค์การศึกษา
วิทยาศาสตร์และวัฒนธรรมแห่งสหประชาชาติ
(UNESCO) ที่กรุงเบรุต ประเทศเลบานอน
- พ.ศ. 2492 - UNESCO เชิญเป็นผู้อำนวยการสัมมนาเรื่อง
การศึกษาผู้ใหญ่ในชนบทที่รัฐไมซอร์ (Mysore)
ประเทศอินเดีย (UNESCO Seminar "Rural Adult
Education" for Community Action)

- ผู้แทนรัฐบาลไทยในการยื่นใบสมัครเข้าเป็นสมาชิกของยูเนสโก ในวันที่ 3 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2492 เป็นสมาชิกหมายเลขที่ 55
- พ.ศ. 2493 - ประธานการประชุม ECAFE - UNESCO Working Group ที่กรุงเทพฯ
- พ.ศ. 2494 - หัวหน้าคณะผู้แทนไทย การประชุมนานาชาติว่าด้วยการศึกษาของ International Bureau of Education (IBE) ที่กรุงเจนีวา ประเทศสวิตเซอร์แลนด์
- พ.ศ. 2495 - ได้รับเลือกตั้งเป็นกรรมการบริหาร (Executive Board) ของ UNESCO ที่กรุงปารีส ประเทศฝรั่งเศส
- พ.ศ. 2497 - ได้รับเลือกตั้งเป็นกรรมการบริหาร ของ UNESCO สมัยที่ 2 ที่เมืองมอนเตวิเดโอ ประเทศอุรุกวัย ได้รับเลือกตั้งเป็นรองประธานการประชุมสมัยสามัญของ UNESCO ที่เมืองมอนเตวิเดโอ ประเทศอุรุกวัย ได้รับเลือกตั้งเป็นรองประธาน การประชุมนานาชาติว่าด้วยการศึกษา International Bureau of Education (IBE) ที่กรุงเจนีวา ประเทศสวิตเซอร์แลนด์
- พ.ศ. 2499 - ผู้สังเกตการณ์การประชุม "พุทธชนันติ" (การฉลอง 25 พุทธศตวรรษ) ที่กรุงนิวเดลี ประเทศอินเดีย
- พ.ศ. 2500 - หัวหน้าคณะผู้แทนไทยร่วมงานฉลอง 25 พุทธศตวรรษ ที่กรุงเวียงจันทน์ ประเทศลาว

- พ.ศ. 2505 - รองประธานการประชุมรัฐมนตรีว่าการกระทรวงศึกษาธิการของประเทศในเอเชีย (Minister of Education of Asian States Meeting on Education and Economic Planning เรียกว่า MINEDAS) รองประธานาธิบดีจอห์นสัน แห่งประเทศสหรัฐอเมริกา เชิญให้ไปประชุม Peace Corps เรื่อง กำลังคนงานชั้นกลาง ที่ประเทศปอร์โตริโก
- พ.ศ. 2506 - UNESCO และ IAU (International Association of University) แต่งตั้งให้เป็นผู้เชี่ยวชาญด้านการศึกษาของมหาวิทยาลัย และเชิญประชุม UNESCO IAU Commission on the Role of Higher Education in the Development of Nations ที่กรุงกัวลาลัมเปอร์ ประเทศมาเลเซีย
- พ.ศ. 2508 - ผู้เชี่ยวชาญด้านการศึกษาของมหาวิทยาลัย
- ประชุม UNESCO – IAU Commission on the Role of Higher Education in the Development of Nations เรื่อง บทบาทของอุดมศึกษาในการพัฒนาประเทศ ที่กรุงเทพฯ
  - ประธานการประชุม MINEDAS ที่กรุงเทพฯ

(หลังจากการประชุมครั้งนี้ได้เชิญชนวนรัฐมนตรีกลุ่ม
เอเชียอาคเนย์จัดตั้งองค์การ SEAMEO (South
East Asia Ministers of Education Organization)
เป็นผลสำเร็จ

ทั้งนี้ในเดือนพฤศจิกายน 2508 ในระหว่างที่รัฐมนตรี
ศึกษาและรัฐมนตรีที่รับผิดชอบการวางแผนด้านเศรษฐกิจจากประเทศ
เอเชียได้เดินทางมาเข้าร่วมการประชุมของยูเนสโกที่กรุงเทพฯ และ
ในขณะนั้น หม่อมหลวงปิ่น มาลากุล ซึ่งดำรงตำแหน่งเป็น รัฐมนตรี
ว่าการกระทรวงศึกษาธิการของไทยได้ถือโอกาสเชิญรัฐมนตรีศึกษาจาก
ประเทศเพื่อนบ้าน จำนวน 5 ประเทศ คือ ลาว มาเลเซีย ฟิลิปปินส์
สิงคโปร์ และเวียดนาม มาประชุมอย่างไม่เป็นทางการเพื่อเสนอ
แนวความคิดเกี่ยวกับความร่วมมือในระดับภูมิภาคที่ประเทศต่าง ๆ
จะสามารถให้ความช่วยเหลือและพึ่งพาซึ่งกันและกันได้ ซึ่งได้มีการ
ลงนามในกฎบัตรเมื่อปี พ.ศ. 2511 นับว่าท่านเป็นผู้ริเริ่มให้เกิดความ
ร่วมมือในระดับภูมิภาคและเป็นผู้ก่อตั้งองค์การรัฐมนตรีศึกษาแห่ง
เอเชียตะวันออกเฉียงใต้ หรือองค์การซีมีโอ (SEAMEO) ในโอกาส
ต่อมา โดยได้มีการเสนอให้ประเทศต่าง ๆ รับเป็นเจ้าภาพศูนย์และ
โครงการระดับภูมิภาคในสาขาต่าง ๆ ที่จะสามารถร่วมมือกันได้ ทั้งทาง
ด้านการศึกษา ภาษา ประวัติศาสตร์และวัฒนธรรม การแพทย์และ
สาธารณสุข เกษตรศาสตร์ วิทยาศาสตร์ฯลฯ ซึ่งในปัจจุบันได้ให้บริการ
เพื่ออบรมและพัฒนาบุคลากรในระดับภูมิภาคแก่ประเทศต่าง ๆ ใน
ภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้

บทสรุป

หม่อมหลวงปิ่น มาลากุล ถือเป็นบุรุษนียบบุคคลแห่งวงการการศึกษาไทยที่สำคัญ ท่านหนึ่ง ในระหว่างที่ดำรงตำแหน่งปลัดกระทรวงศึกษาธิการถึง 11 ปี และดำรงตำแหน่งรัฐมนตรีว่าการกระทรวงศึกษาธิการ 4 สมัย เป็นเวลา 11 ปี รวม 22 ปีเศษนั้น หม่อมหลวงปิ่น มาลากุล ได้ทำการปรับปรุงพัฒนางานด้านหลักสูตร กระบวนการเรียนการสอน สื่อการสอน การวัดผล และการพัฒนาบุคลากร นอกจากนี้ ยังริเริ่มสนับสนุนหน่วยงานวิธยมศึกษา ซึ่งเป็นนวัตกรรมการศึกษา เพื่อให้เกิดประโยชน์แก่ประชาชนทั่วไป รวมทั้งเป็นผู้ริเริ่มจัดตั้งสถาบันการศึกษาทั้งระดับวิทยาลัย และมหาวิทยาลัย ที่มีชื่อเสียงหลายแห่ง ในระดับนานาชาตินั้น ท่านเป็นผู้มีบทบาทสำคัญในการประชุมระหว่างประเทศที่สำคัญหลายครั้งและเป็นผู้ริเริ่มก่อตั้งองค์การรัฐมนตรีศึกษาแห่งภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ (SEAMEO) จึงอาจกล่าวได้ว่า หม่อมหลวงปิ่น มาลากุล เป็นผู้วิสัยทัศน์ที่กว้างไกล ในฐานะนักการศึกษาไทยที่สมควรได้รับการยกย่องเชิดชูเกียรติและผลงานให้เป็นที่ประจักษ์แก่บุคคลทั่วไป ทั้งในระดับชาติและนานาชาติ

จัดทำโดย
กองการสัมพันธ์ต่างประเทศ
สำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการ
โทร. 0 2628 5646 – 49
โทรสาร 0 2281 0953